

Anna Garmulewicz-Polińska
Dyrektor Wydziału Nadzoru Pedagogicznego
Kuratorium Oświaty w Łodzi

„Dotykając Anglii” - subiektywne sprawozdanie z wizyty studyjnej dyrektorów wydziału nadzoru pedagogicznego w ramach projektu „Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły, etap III”- Anglia (Reading, Londyn) w dniach od 10 do 16 marca 2013r.

Celem wizyty było poznanie angielskiego system edukacji i nadzoru pedagogicznego oraz porównanie go z polskim systemem. Odwiedziliśmy Uniwersytet i trzy szkoły w Reading, dawnej stolicy hrabstwa Berkshire, która dziś jest miastem ruchliwym, nowoczesnym, liczącym około 230 tys. mieszkańców, znanym przede wszystkim z letnich festiwali muzycznych. Gościliśmy także w jednej ze szkół w Londynie, a przede wszystkim w Angielskim Inspektoracie Edukacji – Ofsted.

„Kontrola z zewnątrz nie jest najważniejsza, to od nas zależy zapewnienie jakości nauczania i uczenia się”.

Taką opinię usłyszeliśmy w pierwszej z odwiedzanych przez nas szkół w **Maiden Erlegh School and Sixth Form Centre** w Reading, szkole średniej kształcącej ok. 1800 uczniów, zatrudniającej 137 nauczycieli. Może rzeczywiście nie jest najważniejsza, jeśli szkoła uzyskała wysoką ocenę (outstanding) od inspektorów Jej Królewskiej Mości. Zadaniem szkoły jest teraz utrzymanie tak wysokiej oceny, co nie jest wcale łatwe. Informacja o tym, że *„jesteśmy znakomici, a następna inspekcja odbędzie się w kiedyś w nieokreślonej przyszłości”* niesie ze sobą kilka zagrożeń od samozadowolenia poczynając, a kończąc na różnych naciskach, wynikających z oczekiwań ze strony rodziców, władz, czy też z kontaktów z innymi szkołami. Generalnie w opinii dyrekcji szkoły zarządzanie „drogą do sukcesu” jest łatwiejsze niż zarządzanie samym sukcesem. Każdego dnia trzeba się mierzyć z pytaniem, co zrobić, aby utrzymać poziom, nie spocząć na laurach, co zrobić, by jeszcze poprawić wyniki, mając na uwadze przede wszystkim dobro uczniów.

Aby to osiągnąć zarządzający muszą podejmować stałe działania na rzecz poprawy jakości nauczania, co w tej szkole jest ściśle powiązane z rozwojem zawodowym nauczycieli. Procedury jakości nauczania są ustalane wspólnie z nauczycielami. Bardzo dużo czasu

poświęca się planowaniu, na który to proces składają się: zbieranie danych, ich analiza, ocena mocnych i słabych stron, propozycje rozwiązań. Przed każdym nauczycielem stawia się określone cele, z których realizacji jest co roku rozliczany. Oczekuje się, że jeśli uczniowie mają niskie wyniki, nauczyciel podejmie stosowne działania, aby sytuację poprawić. Może przy tym liczyć na wsparcie ze strony kierownictwa szkoły i bardziej doświadczonych nauczycieli, coaching jest cechą kultury zarządzania w tej szkole, 12 nauczycieli pełni w szkole rolę coacha, co pomaga w polepszeniu efektów działania. Zarządzający uważają też, że istotną częścią ich polityki zarządzania jakością, jest zarządzaniem ryzykiem, rozwijanie procesu benchmarkingu, wprowadzanie innowacji. Wymaga to bardzo dobrej znajomości oczekiwań wszystkich stron zainteresowanych procesem nauczania, przestrzegania ustalonych procedur monitoringu i ewaluacji, w tym stałej obserwacji pracy nauczycieli i kontroli efektów nauczania, odpowiedzialności od wszystkich za prowadzone działania. Jeśli przyjąć, że efektywność działań szkoły można przedstawić w formie sinusoidy, to tajemnicą sukcesu jest rozpoczęcie drogi w górę, zanim krzywa opadnie.

Tego samego dnia mieliśmy przyjemność wysłuchać wykładu Trevora Daviesa na Uniwersytecie w Reading na temat systemu angielskiego szkolnictwa. No, cóż, można się cieszyć, że polski system jest taki przejrzysty. W Anglii obowiązują dwa etapy kształcenia obowiązkowego:

- Primary school - szkoła podstawowa 5-11 lat
- Secondary school - szkoła średnia - 12-16 lat

Na obu poziomach uczeń ma do wyboru wiele szkół prywatnych, publicznych (które też bywają prywatne), akademii, finansowanych przez rząd i samorząd, rodziców, prowadzonych przez fundacje, kościoły, związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia itp.

System edukacji w Wielkiej Brytanii składa się z czterech poziomów (tzw. Key Stages, Level), które każdy uczeń musi osiągnąć.

- Poziom pierwszy (Key Stage 1) - dzieci w wieku od 5 do 7 lat
- Poziom drugi (Key Stage 2) - dzieci w wieku od 7 do 11 lat
- Poziom trzeci (Key Stage 3) - dzieci w wieku od 11 do 14 lat
- Poziom czwarty (Key Stage 4) - dzieci w wieku 14 do 16 lat

Uczniowie są oceniani na końcu każdego poziomu w formie testu.

Na zakończenie szkoły średniej zdawany jest egzamin z wielu przedmiotów General Certificate of Secondary Education (GCSE) i na tym etapie uczeń może zakończyć naukę. Jeśli pozostanie w szkole do 18 roku życia może zdawać egzamin odpowiadający maturze tzw. General Certificate of Education Advanced Level (GCE A-level) oraz Advanced Supplementary (AS), który pozwala mu podjąć dalszą edukację w college'ach i kursach zawodowych, które kończą się otrzymaniem dyplomów na różnych poziomach.

Kolejną szkołą średnią, w której gościliśmy była **Highdown School and Sixth Form Centre**

"Highdown is a school investing in the future" –Bill Gaetes

Szkoła jest szczególnie dumna z opinii prezesa Microsoftu, który docenił jej wkład w rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji w swojej książce "Business @ the Speed of Thought". Do szkoły uczęszcza w tym roku ok. 1350 uczniów w wieku od 11 do 18 lat, w tym około 10% uczniów z dysfunkcjami, przede wszystkim z upośledzeniem wzroku. Szkoła ma status Akademii – jest niezależna od władz lokalnych. Duży nacisk kładzie się na zastosowanie w procesie nauczania i uczenia się innowacyjnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT). W 2010 roku szkoła otrzymała najwyższą ocenę (outstanding) od Inspektorów Ofsted. Na sukces ten składa się praca całego zespołu kierowniczego i wszystkich nauczycieli. Szkoła wypracowała wewnętrzny system oceny własnej. Dużą wagę przywiązuje się do planowania pracy przez każdego nauczyciela i rozliczania go z podjętych zadań. Założenia do planu pracy dotyczą postępów uczniów w nauce, własnego rozwoju nauczyciela, efektywności nauczania (wyniki nie powinny być gorsze niż w roku poprzednim), zadań związanych z bezpieczeństwem. Ważnym instrumentem wspierania nauczyciela jest obserwacja jego zajęć i konstruktywna informacja zwrotna. Wewnętrzna procedura zakłada, że jeśli choć jeden nauczyciel pracuje źle, to szkoła nie może być wzorowa. Analizuje się także postępy każdego ucznia, biorąc pod uwagę na jakim poziomie zaczynał edukację w szkole, co osiągnął, czy podjęte działania były w stosunku do niego odpowiednie. Kierownictwo wyznacza sobie własne obszary działania związane z zarządzaniem, w tym roku celem jest to wprowadzanie bardziej innowacyjnych

metod nauczania, osiągnięcie lepszych wyników w pisaniu, a także zadania związane z utrzymaniem budynków i powstaniem centrum sportowego.

Pierwszą ze szkół podstawowych, którą odwiedziliśmy, była **The Coombes CE Primary School w Aborfield**. Szkoła znajduje się na przedmieściach Reading, liczy ok. 530 uczniów, powstała w 2008 roku z połączenia dwóch szkół podstawowej (poziomy: infant i junior). Szkoła oferuje dziś także opiekę przedszkolną dla dzieci od 3 roku życia. Uczniowie szkoły są w większości Anglikami, niewiele dzieci korzysta z pomocy społecznej, a odsetek uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i/lub niepełnosprawności jest poniżej średniej krajowej. W lipcu 2010 roku została oceniona przez inspektorów Ofsted jako szkoła wymagająca znaczącej poprawy. Kolejna inspekcja miała miejsce w grudniu 2010 r. W lutym 2011r. zmienił się dyrektor szkoły. We wrześniu 2011 stwierdzono, że szkoła poczyniła zadawalające postępy i otrzymała ocenę dobrą. Priorytetem była poprawa bezpieczeństwa w szkole, rozległe tereny szkoły są dużym wyzwaniem, zwłaszcza że w tym samym czasie realizowano duży projekt budowlany. Ogrodzono teren, wprowadzono szczegółowe procedury zapewniania bezpieczeństwa, których wszyscy rygorystycznie przestrzegają. Konieczna była także poprawa jakości nauczania, co nastąpiło na skutek regularnego monitorowania procesu planowania, nauczania i analiz wyników uczniów. Misją szkoły jest hasło „Pomagamy sobie wzajemnie”, wykute dla pamięci w polnym głązie, które wszyscy starają się na co dzień realizować. Wrażenie robi ogromny teren szkoły, ukształtowany według pomysłu nauczycieli, pozwalający nauczać dzieci poprzez bliski kontakt z naturą i doświadczanie najbliższego otoczenia. W polskich warunkach Sanepid zapewne nakazałby natychmiastowe uprzątnięcie wszystkich głązów, podcięcie gałęzi, ogrodzenie stawu, a i dużo zastrzeżeń miałby do placu zabaw. Zajęcia prowadzi nauczyciel wraz z asystentem, w przedszkolu rodzice uczestniczą w zajęciach i pomagają nauczycielowi. A najsympatyczniejsze było to, że wszystkie dzieci były zaangażowane w zajęcia, nikt się nie nudził, może dlatego że w tej szkole najważniejszy jest uczeń. Warto też odnotować bardzo dobre relacje szkoły z rodzicami, którzy darzą ją zaufaniem i wspierają, pomagają utrzymać teren wokół szkoły.

Nieco inną szkołą była Lark Hall Primary School, położona na przedmieściach Londynu, w niezamożnej dzielnicy na osiedlu bloków, większość uczniów pochodzi z różnych

mniejszości etnicznych, język angielski nie jest ich językiem ojczystym. Odsetek uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uprawnionych do korzystania z pomocy społecznej jest powyżej średniej krajowej. Przy szkole działa też Centrum dla Dzieci z Autyzmem. W 2009 r. szkoła została uznana przez Ofsted za szkołę wymagającą poprawy. Zmieniono dyrektora szkoły i podczas kolejnej inspekcji w październiku 2010 r. szkołę oceniono jako dobrą. Szkoła zdecydowanie poprawiła jakość nauczania, poprawiły się wyniki uczniów z niskich wzrosły do średnich na poziomie krajowym, przy czym najwyższy wzrost dotyczył j. angielskiego. Kluczem do sukcesu było wprowadzenie rygorystycznych procedur monitorowania i oceny postępów każdego ucznia. Kierownictwo szkoły stworzyło też system coachingu dla nauczycieli, nauczyciele mogą oczekiwać konstruktywnej porady, szkolenia, skorzystania z dobrych praktyk, w tym celu lekcje każdego nauczyciela są obserwowane raz w tygodniu. Jest to jeden z elementów, który ułatwia dokładną samoocenę pracy szkoły i precyzyjne wytyczenie celów. Siłą tej szkoły jest dyrektor pasjonat, praca zespołowa liderów wszystkich szczebli (10 osób), a także nauczycieli.

Co poza tym wspólnego było w tych szkołach?

- W angielskich szkołach jest cicho, nawet w podstawowych, nikt nie biega, nie krzyczy, w szkołach średnich nawet bardzo cicho.
- Uczniowie chodzą w mundurkach bez żadnych protestów, nikt nie uważa, że strój szkolny krępuje jego wolność ekspresji, wręcz przeciwnie daje poczucie przynależności do grupy.
- Frekwencja w szkołach jest raczej wysoka, 95-96%, zwolnić dziecko z zajęć można naprawdę tylko z ważnych powodów, frekwencja jest oceniania, szkoła, do której uczniowie zaglądną rzadko nie może liczyć na wysoką ocenę zewnętrzną.
- Nauczyciele spędzają w szkole minimum 32,4 godziny tygodniowo (ale większość szkół proponuje program większy niż minimum - praktycznie 40 godzin), są dostępni dla uczniów przez cały dzień, prowadzą od 21 do 24 godzin lekcyjnych lub więcej, ok. 6 godz. przeznaczają się na sprawdzanie prac, przygotowanie do zajęć itp., ale robi się to w szkole.
- Szkoły umieszczają na swoich stronach dość szczegółowe informacje na temat wyników egzaminów zewnętrznych.
- Wszystkie zewnętrzne raporty na temat pracy szkoły są także dostępne na jej stronie internetowej.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach

III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

- Szkoły są niezadowolone z obecnie prowadzonej przez rząd polityki oszczędności.
- Inspekcja Ofsted nie jest najbardziej oczekiwaną wizytą w szkole, ale raport ma duże znaczenie opiniotwórcze.

Bardzo interesująca była wizyta w **Ofsted (The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills)** niezależnej instytucji oceniającej pracę wszystkich przedszkoli i szkół w Anglii (ok. 23.600 placówek), odpowiedzialnej za efekty swej pracy tylko przed Parlamentem. Inspekcje prowadzi 120 inspektorów, których wspiera około 3000 asystentów z firm zewnętrznych. Proces rekrutacji na stanowisko inspektora trwa rok i dla ok. 2% ubiegających kończy się sukcesem.

Inspektorzy Ofsted oceniając jakość kształcenia szkoły biorą pod uwagę:

- osiągnięcia uczniów w szkole
- jakość nauczania
- zachowanie i bezpieczeństwo uczniów
- jakość przywództwa i zarządzania

Zanim pojawią się w szkole zapoznają się z podstawowymi danymi o szkole jak np. wyniki egzaminów, wcześniejsze raporty, skargi rodziców, uwarunkowania środowiskowe itp. Informują dyrektora szkoły o inspekcji na dzień przed jej rozpoczęciem. Pobyt inspektorów w szkole trwa zwykle dwa - trzy dni.

W czasie inspekcji inspektorzy m.in:

- prowadzą bardzo wiele obserwacji lekcji (nawet do 50), obserwuje się ok. 20 min. zajęć, część obserwacji prowadzona jest z udziałem członków kierownictwa szkoły.
- rozmawiają z uczniami
- spotykają się z rodzicami i z zarządzającymi
- zajmują się kontrolą prac uczniów
- analizują frekwencję uczniów i ich zachowanie
- przeglądają wyniki wewnętrzne szkoły
- interesują się planem poprawy jakości pracy szkoły
- zarządzaniem jakością pracy
- sprawdzają procedury bezpieczeństwa

Wszyscy rodzice mogą się wypowiedzieć na temat pracy szkoły wypełniając ankietę online.

Po przeanalizowaniu zebranych danych wyniki są w ciągu trzech dni komunikowane kierownictwu szkoły. Po 14 dniach publikowany jest raport.

System oceny efektywności pracy szkół przewiduje następujące oceny

- powyżej oczekiwań (outstanding)
- dobry (good)
- wymaga poprawy (requires improvement)
- niedostateczna (inadequate)

Szkole wystawiana jest jedna całościowa ocena, dwie ostatnie są ocenami negatywnymi.

Od szkoły ocenionej wysoko oczekuje się m.in. znakomitego procesu nauczania, realizacji programów umożliwiających osiągnięcie wysokich wyników przez uczniów, bardzo dobrego przygotowania uczniów do dalszego etapu edukacji, wysokiego poziomu umiejętności uczniów adekwatnych do ich wieku, uwzględniania w szkolnej praktyce oczekiwań i aspiracji pracowników i wychowanków, w tym uczniów niepełnosprawnych oraz osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych, ciągłego i skutecznego doskonalenia się.

Szkoła jest postrzegana jako instytucja nieskuteczna, niespełniająca swej roli, jeśli inspektorzy uznają, że w którymkolwiek z obszarów związanych z osiągnięciami uczniów, ich postępami, jakością nauczania, zachowaniem i bezpieczeństwem uczniów, jakością przywództwa należy ją ocenić niedostatecznie.

Osiągnięcia uczniów w szkole

Od szkoły ocenionej wysoko oczekuje się m.in. że odsetek uczniów osiągających wyniki powyżej oczekiwanych postępów (biorąc pod uwagę ich różny poziom przygotowania do nauki szkolnej) będzie wysoki w porównaniu z danymi krajowymi. Oczekuje się także osiągnięcia trwałego i szybkiego postępu całej grupy uczniów w wielu dziedzinach, w tym z języka angielskiego, matematyki, dobrze rozwiniętych umiejętności w zakresie czytania, pisania, komunikacji i matematyki, wyjątkowo dobrego przygotowania do dalszego etapu kształcenia, dobrej jakości pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, tak aby osiągnął postęp na miarę swoich możliwości.

Szkoła nie spełnia swej roli w dostatecznym stopniu, jeśli postępy uczniów są niższe od oczekiwanych na wejściu lub ich umiejętności są niewystarczające do osiągnięcia sukcesu na kolejnym etapie kształcenia lub też ich osiągnięcia pozostają na bardzo niskim poziomie, bądź też spadają.

Jakość nauczania w szkole

Oceniając szkołę wysoko, oczekuje się m.in., że proces nauczania na wszystkich etapach i z większości przedmiotów jest prowadzony na wysokim, a nigdy mniej niż na dobrym poziomie, co umożliwi wszystkim uczniom osiągnięcie szybkich i trwałych postępów, oczekuje się indywidualizacji nauczania, stawiania uczniom konsekwentnie wysokich oczekiwań, systematycznego i efektywnego sprawdzania wiedzy, udzielania uczniom konstruktywnych informacji zwrotnych, co do poziomu ich umiejętności, dobrego planowania procesu nauczania, przewidywania trudności uczniów i niwelujących je interwencji nauczyciela, wysokiej spójności planowania i realizacji programów nauczania, wysokiego poziomu zaangażowania się nauczycieli w proces nauczania.

Jakość nauczania jest prawdopodobnie niewystarczająca, jeśli uczniowie czynią słabe postępy, ich wyniki są niskie a działania edukacyjne nie są dostatecznie dobrze dobrane do potrzeb ucznia.

Zachowanie i bezpieczeństwo uczniów

W szkole ocenionej wysoko, oczekuje się m.in. wzorowych postaw uczniów, zachowania bez zarzutu poza terenem szkoły, właściwego postępowania, punktualności, pozytywnych opinii na temat bezpieczeństwa ze strony rodziców, uczniów i nauczycieli, aktywnego przeciwdziałania wszelkim formom przemocy, konsekwentnego zarządzania przyczyniającego się do tworzenia wyjątkowo pozytywnego klimatu do nauki, zmierzającego do poprawy zachowań grup wykazujących szczególne potrzeby w tym zakresie, poczucia bezpieczeństwa wszystkich uczniów w szkole.

Szkoła nie spełnia oczekiwań jeśli m.in. uczniowie wykazują brak szacunku i nietolerancję względem siebie lub personelu, brak samodyscypliny, występują częste przypadki przemocy a uczniowie nie czują się bezpiecznie w szkole i nie wierzą, by szkoła poradziła sobie z rozwiązaniem tych problemów.

Jakość przywództwa oraz zarządzanie

Od liderów i menedżerów szkoły ocenionej wysoko, oczekuje się m.in. dążenia do doskonałości we wszystkich aspektach działalności szkoły, podejmowania działań świadczących o utrzymywaniu jak najwyższego poziomu osiągnięć i osobistego rozwoju wszystkich uczniów, koncentracji nad poprawą procesu nauczania i uczenia się, wspierania rozwoju zawodowego nauczycieli, zwłaszcza na wczesnym etapie ich kariery, realizacji programu szkoły, który zapewniałby wysoką jakość nauczania, wpływania na zachowania uczniów i ich poczucie bezpieczeństwa, ich rozwój duchowy, moralny, społeczny i kulturalny, zapewnianie skutecznej strategii współpracy z rodzicami, utrzymania wysokich standardów współpracy.

Przywództwo nie spełnia oczekiwań jeśli liderzy wprowadzają zmiany zbyt wolno lub uzależniają je od zewnętrznego wsparcia, brakuje im realistycznej samooceny i dyscypliny, mają niewłaściwe podejście do nauczania, oceny osiągnięć uczniów. Nauczanie nie odpowiada potrzebom uczniów, a kierownictwo nie podejmuje skutecznych kroków dla zapewnienia dobrego nauczania dla wszystkich grup uczniów, w tym dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Słabe przywództwo to także brak skutecznych działań dla zapewnienia dobrego zachowania i radzenia sobie z zachowaniami trudnymi, niezapewnianie poczucia bezpieczeństwa, niewłaściwe premiowanie osiągnięć, złe gospodarowanie zasobami. Cechuje go także brak zaufania rodziców do szkoły.

Raport angielski czyta się z przyjemnością, czego nie można powiedzieć o przegadanych, pełnych nieistotnych i powtarzających się informacji, raportach polskich. Raport, który otrzymaliśmy w Ofsted, liczy ledwie dziewięć niepełnych stron, adresowany jest do rodziców i tzw. szerokiej społeczności.

Część wstępna zawiera oprócz nazwy szkoły i terminu prowadzonej inspekcji informację o wyniku ogólnym poprzedniej inspekcji i ocenę aktualną.

Część kolejną stanowi podsumowanie głównych ustaleń inspektorów dla rodziców i uczniów (ok. 12 zdań).

Następną część stanowią informacje o inspekcji (podobne do naszej informacji) tj. o liczbie przeprowadzonych obserwacji, spotkań, ankietowań, analizie dokumentacji szkolnej (m.in. wymieniono takie dokumenty jak strategię rozwoju szkoły, plany poprawy pracy

szkoły, analizę postępów uczniów, zapisy dotyczące samooceny, zachowania i obecności, polityk i procedur ochrony, protokoły posiedzeń organu zarządzającego, próbki prac uczniów).

Część główna zawiera: informacje o szkole (7 zdań), rekomendacje (co szkoła powinna zrobić, aby polepszyć swoją pracę) (2 zdania), ustalenia inspektorów dotyczące wymagań w czterech obszarach (razem 2,5 strony).

W Ofsted powiedziano nam, że w ubiegłym roku ok 12% szkół w Anglii uzyskało ocenę powyżej oczekiwań, ok. 50% oceniono dobrze, blisko 30% jako szkoły wymagające poprawy, a 9% jako nieodpowiadające wymaganiom. Istnieje możliwość złożenia odwołania, ale szkoły decydują się na taki krok niezwykle rzadko. Szkoły, które zostały ocenione wysoko, mogą się spodziewać kolejnej inspekcji za 5 lat, szkoły dobre za 3 lata, szkoły wymagające poprawy za 12 tygodni i potem odpowiednio często do potrzeb.

Angielski system nadzoru pedagogicznego wydaje się być zewnętrznie kuszący, niezależny, poukładany, systemowy, sprawia wrażenie, że wszyscy wiedzą, czego się od nich oczekuje i do czego mają dążyć. Czy tak jest naprawdę - tego nie wiem, ledwie dotknęłam Anglii, ale myślę, że było warto.